

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СТОГНІЙ ОКСАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК: 821.161.2С.Яричевський

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОЗА СИЛЬВЕСТРА ЯРИЧЕВСЬКОГО:
НАРАТИВНІ МОДЕЛІ**

10.01.01 – українська література

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2017

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано на кафедрі історії літератури, теорії літератури та літературної творчості Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, професор
ГАСВСЬКА Надія Марківна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут філології,
професор кафедри історії української літератури,
теорії літератури та літературної творчості.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
НАУМЕНКО Наталія Валентинівна,
Національний університет харчових технологій,
професор кафедри українознавства;

кандидат філологічних наук
ХОЛОД Ганна Ярославівна,
Інститут реклами,
професор кафедри реклами та зв'язків із
громадськістю.

Захист відбудеться «24» травня 2017 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.15 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14.

Із дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 58.

Автореферат розіслано «24» квітня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Наумовська О. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку українського літературознавства все більшої ваги набуває розгляд постатей, які через соціальні та політичні чинники опинилися поза каноном. Особливо важливим в аспекті європеїзаційної спрямованості є розкриття взаємозв'язків української та західноєвропейської літератур на матеріалі діяльності та доробку таких письменників межі ХІХ–ХХ ст., як Б. Лепкий, І. Франко, М. Черемшина, С. Яричевський та ін.

О. Бенюк, М. Васьків, О. Капленко, Л. Новиченко, Ф. Якубовський зверталися до аналізу насамперед літератури 20-30-их років ХХ ст., характеризуючи твори Л. Скрипника, М. Хвильового, Г. Шкурупія як експериментальні. У дисертації на основі дослідження наративних моделей прози С. Яричевського обґрунтовано гіпотезу про можливість розширення хронологічних рамок методологічної парадигми експериментальної прози і на період *fin de siècle*, що привертає увагу до постаті письменника в сецесійному контексті та дає підстави для перегляду поняття «художній експеримент».

Передмова до видання текстів письменника діаспорної дослідниці М. Ласло-Куцюк (Бухарест, 1977-78 рр.), захищені дисертації М. Івасюка (Одеса, 1971) та В. Челбарах (Маріуполь, 2009) розкрили для українського читача ім'я С. Яричевського. Нині видавництво «Академія» займається виданням вибраних творів письменника, укладачем та автором передмови до якого є дисертант. Науковий інтерес викликають різножанрові малодосліджені тексти С. Яричевського: новелістика, зокрема, перші в українській літературі віденські замальовки, та поезії у прозі, а також недосліджена повість.

Заявлений аспект наративного експериментування в дисертації висловлено та послідовно проаналізовано вперше. Наратологія є відносно молодого наукою, що нині активно розвивається як методологічний інструментарій сучасного літературознавства завдяки працям В. Балдинюк, Л. Деркач, Л. Мацевко-Бекерської, М. Руденко, М. Ткачука та інших дослідників. Наратив постає безпосереднім виявом організації викладу прозового тексту, що пов'язано не лише зі структурною стороною оповіді / розповіді, але й з методом текстотворення та рецепції і, відповідно, з художнім мисленням митця, специфікою літературної доби та можливістю сприйняття текстів читачем.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана на кафедрі історії української літератури, теорії літератури та літературної творчості Інституту філології Київського університету імені Тараса Шевченка в межах науково-дослідницької програми «Мови та літератури народів світу: взаємодія та самобутність» (державний реєстраційний номер 11БФ044-01, науковий керівник – доктор

філологічних наук, професор Г. Ф. Семенюк). Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 5 від 23 грудня 2013 року).

Метою дисертації є визначення наративних моделей та аналіз експериментальної прози С. Яричевського.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- означити наративну модель як класифікаційний критерій при аналізі прозового тексту, схарактеризувати її складники та специфіку побудови в руслі загальнонаратологічного дискурсу,
- визначити місце експерименту в контексті взаємних трансформацій традиції та новаторства письменства на межі ХІХ–ХХ ст.,
- зібрати джерельну базу доступних прозових текстів С. Яричевського, підібрати класифікаційні критерії,
- укласти ґрунтовну біографію, щоб простежити становлення парадигми художнього мислення митця,
- визначити вплив експериментального духу Віденської сецесії на формування творчої стратегії С. Яричевського,
- здійснити наратологічний аналіз прозових збірок письменника, визначити наративні моделі в малій прозі автора,
- проаналізувати наративні моделі в експериментальних жанрових різновидах – в поезії у прозі та в експериментальній повісті,
- здійснити аналіз рецепції творчого доробку письменника.

Об'єктом дослідження є збірки малої прози «На філях життя», «З людського муравлиська», «Між терням і цвітом», прозові цикли «Вірую», «Горатинські оповідання», збірка поезій у прозі «Серце мовить», цикл поезій у прозі «Дев'ята симфонія», повість «Прокажена, або Шумовини суспільності». До розгляду залучено також листування, статті, «Автобіографію» С. Яричевського, спогади про митця та наукові розвідки, присвячені його творчості.

Предмет дослідження – наративні моделі у різножанрових прозових творах письменника, їхні складники та основні закономірності експериментування в них.

Теоретико-методологічною базою дослідження є праці з проблем художнього експерименту та експериментальної прози Т. Адорно, Е. Золя, Л. Новиченка, Х. Ортеги-і-Гассета, Ф. Якубовського та ін. Проаналізовано студії літературознавців, що стосуються вивчення процесу розвитку українського письменства межі ХІХ–ХХ ст. у контексті європейського літературного процесу: І. Андрущенко, Е. Брікса, К. Шорстке та ін. Значну увагу приділено аналізу досліджень з наратології В. Балдинюк, Й. Брокмейера, Л. Деркач, Ж. Женетта, Л. Мацевко-Бекерської, Дж. Прінса, М. Руденко, М. Ткачука, Р. Харре, В. Шмідта та ін. У висвітленні образу автора та ролі авторської свідомості в художньому творі за основу брались думки М. Бахтіна, Г. Ключека, С. Михиди, К.-Г. Юнга та ін. Детально

розглянуті наукові розвідки, присвячені життєвому шляху та творчому доробку С. Яричевського, а саме праці М. Ласло-Куцок, Ф. Погребенника, В. Челбарах та ін.

Методи дослідження. Комплексний характер роботи передбачає інтеграцію низки методів, зокрема загальнонаукових (індукції, дедукції, аналізу, синтезу, опису, моделювання) та спеціальних. *Філологічний* метод застосовано для ретельного вивчення текстів, опису, коментування, узагальнення та концептуалізації проаналізованого матеріалу. *Компаративний* метод вжито для порівняння моделювання прози С. Яричевського та українських і західноєвропейських письменників межі ХІХ–ХХ ст. *Біографічний* метод актуалізовано у звертанні до біографії митця з урахуванням специфіки психотипу та художнього мислення. Метод *типологічного аналізу* застосовано з метою класифікації наративних моделей, оскільки він дає можливість на основі зіставлення виділяти групи подібних рис у прозових текстах. Також використано *системний і дискурсивний методи*, що дозволяють виявити специфіку художніх явищ з урахуванням історико-культурного контексту, авторської свідомості та рецептивних чинників. У дисертації застосована система ідей *наратології*, у центрі дослідження якої – наративна модель у прозі письменника, де наратив трактується як специфіка розгортання викладу оповідного / розповідного тексту. Залучено підходи з *психології творчості, наративної психології* та *аналітичної психології*, що забезпечують можливість проникнення у психологію автора та персонажів для виявлення логіки конструювання текстів.

Наукова **новизна одержаних результатів** дослідження полягає в тому, що:

уперше предметно обґрунтовано концепцію впливу Віденської сецесії на специфіку художнього мислення С. Яричевського та формування сецесійного психотипу автора; запропоновано класифікацію наративних моделей малої прози письменника (епіко-реалістична, лірико-імпресіоністична та драматизована моделі); виокремлено специфічні наративні моделі експериментальних жанрових різновидів: поезій у прозі (неоромантична модель) та експериментальної повісті (міфопсихологічна модель);

удосконалено ключові поняття: наративну модель визначено як класифікаційний критерій аналізу викладових форм на основі виділених базових аспектів розгляду (тип наратора, наративний темп, фокалізація тощо); художній експеримент розглянуто як металітературну парадигму, котра може бути екстрапольована на літературні процеси межі ХІХ–ХХ ст. на матеріалі творчості С. Яричевського;

подальшого розвитку набули: наративна методологія у літературознавстві у конструюванні наративних моделей на основі жанрово-стильового тяжіння у творах автора; дослідження критичної

рецепції творчого доробку С. Яричевського з виділенням реалізоцентричного та модерноцентричного векторів.

Теоретичне значення дисертації полягає у системному визначенні наративних моделей у творчості С. Яричевського, у дослідженні проблеми художнього експериментування, що сприятиме розширенню спектру вивчення української літератури межі ХІХ–ХХ ст.

Практичне значення дисертації полягає в тому, що її результати можуть бути використані в розробці загальних і спеціальних навчальних курсів з історії і теорії літератури і компаративістики, а також у видавничій справі для популяризації творчості митця та видання вибраних творів, зокрема ще не опублікованих.

Апробація. Основні положення дисертації викладено в доповідях на дев'яти міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях та конгресах: на Шевченківському міжнародному літературному конгресі до 200-ліття з дня народження митця (Київ, 2014), щорічній Всеукраїнській науковій конференції за участю молодих учених «Філологічна наука в інформаційному суспільстві» (Київ, 2014), Міжнародній науковій конференції «Сучасна філологія: парадигми, напрямки, проблеми» (Київ, 2014), Міжнародній конференції «Wiener Moderne / Ukrainische Avantgarde» (Київ-Відень, 2014), Міжнародній міждисциплінарній студентській конференції «Шевченківська весна-2015» (Київ, 2015), Всеукраїнських наукових читаннях за участю молодих учених (Київ, 2015), Міжнародній науково-практичній конференції «Література руху опору: вияви національної ідентичності» (Київ, 2015), Всеукраїнських наукових читаннях за участі молодих учених «Мова і література в глобальному і локальному медіапросторі» (Київ, 2016), Всеукраїнській науково-практичній конференції до 160-річчя від дня народження Івана Яковича Франка (Київ, 2016). Робота за темою дисертації сприяла також співпраці з видавничим центром «Академія» у підготовці нового видання вибраних творів С. Яричевського та написанні вступної статті до нього («Небо подарувало йому свою іскру»).

Публікації. Положення та результати дослідження представлені в 11 публікаціях, з них 9 вміщено у наукових фахових виданнях України, 1 опублікована в іноземному фаховому виданні, 1 – додаткова публікація. Усі результати дослідження є наслідком самостійної роботи дисертанта.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел (173 позиції) та додатків. Основний зміст дослідження викладено на 180 сторінках; загальний обсяг (включно з додатком) становить 210 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** визначено актуальність і новизну дисертаційної роботи, сформульовано її мету й завдання, предмет, об'єкт, з'ясовано методологічні

засади, окреслено теоретичну та практичну цінність, подано відомості про апробацію.

Перший розділ дисертації «Теоретичні аспекти дослідження наративного експериментування» містить аналіз літературознавчих джерел із проблем наратології та теорії експерименту. Наратологи потрактовують письменство як своєрідний спосіб формування моделей експериментального освоєння світу. Наратологія як наука дає категоріальний та методологічний апарат для детального розгляду художнього експериментування. Поняття «наративна модель» розкриває повноту прозового тексту у його конституюванні та дає змогу виділити традиційні (властиві реалістичній літературі) та нетрадиційні (властиві письменству доби модернізму) засоби.

У підрозділі **1.1. «Наративна модель як класифікаційний критерій»** розглянуто поняття «наративна модель», необхідність прояснення якого зумовлена недостатньою термінологічною ясністю у словникових джерелах. Термін «наратологія» належить Ц. Тодорову, який зазначив, що оповідь вимагає зміни стану, розгортання дії, адже кожна зміна утворює нову ланку оповіді, оскільки пов'язана з попередніми та наступними ланками причинно-наслідковими зв'язками. Найвідоміші текстові моделі визначив В. Пропп на прикладі чарівного казкового наративу, аналізуючи функції подій, що відбуваються з героями, та укладаючи типологію сюжетів.

Виходячи із загальнофілософського розуміння моделі та звертаючись до досвіду світового (Р. Барт, Ж. Женетт, К. Леві-Стросс, Ц. Тодоров, В. Шмід) та вітчизняного (В. Балдинюк, Л. Деркач, О. Капленко, М. Лучицька, М. Ткачук) наратологічних дискурсів, запропоновано робоче визначення: *наративна модель* – це спосіб організації викладу та класифікаційний критерій, що дозволяє проаналізувати твори літератури з позиції їхньої побудови, структури та репрезентації історії. Якщо наративна стратегія відповідає на питання «для чого текст твориться так?», то наративна модель відповідає на питання «яким чином будується текст?» і включає способи та засоби конституювання історії. *Складниками* наративної моделі виділено тип побудови наративу, тип наратора (першо- чи третьоособовий), властиві художні прийоми оповіді (розповіді), фокалізація (точка зору, з якої ведеться розповідь про події або показ подій), наративний темп (швидкість розгортання подій), спосіб зображення художнього світу, характеристики хронотопу, специфіка героя, тип представлення авторських знаків у тексті та засоби емоційного впливу на реципієнта. Для класифікації наративних моделей необхідно визначити ці складники принагідно до кожного конкретного авторського твору.

Наратор – це переважно один створений письменником оповідач / розповідач, що діє на тому самому дієгетичному просторі, що й *нарататор* (адресат мовлення наратора), до якого він звертається і з яким вступає у комунікацію. Ще Платон у «Діалогах» вперше розрізнив поняття «мімезис» (мовлення створених поетом персонажів у трагедіях та комедіях)

та «дієгезис» (власне авторське мовлення, присутнє в епосі та драматичних творах). Мовою сучасної науки, йдеться про два принципи зображення: *telling* (говоріння) та *showing* (показування), що у художній літературі ХІХ–ХХ ст. зазвичай поєднані.

В. Шмід розрізняє дієгетичного (розповідає про себе як про фігуру в дієгезисі) та недієгетичного наратора (розповідає про інших). У сучасному вітчизняному літературознавстві (Л. Мацевко-Бекерська, М. Руденко та ін.) переважно використовується складніша схема Ж Женетта, яка враховує положення наратора щодо наративної ситуації. У дисертації здійснено спробу уточнення відповідної термінології. Так, гетеродієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації визначено як тип художнього представлення, в якому наратор розповідає історію, де він відсутній як персонаж, але присутній як співрозмовник (виклад від першої особи); в інтрадієгетичній ситуації оповідач другого ступеня розповідає історію, де він, як правило, відсутній («текст у тексті», виклад від третьої особи). Гомодієгетичний наратор в екстрадієгетичній ситуації подано як тип художнього представлення, в якій наратор розповідає історію, де він фігурує і як персонаж, і як викладова субстанція, а в інтрадієгетичній ситуації він розповідає власну історію.

У підрозділі **1.2. «Між традицією та новаторством: проблема прозового експерименту на межі ХІХ–ХХ ст.»** висловлено і обґрунтовано концепцію експериментальності періоду *fin de siècle* в українській літературі.

В. Агеєва, О. Бенюк, М. Васьків, М. Шкандрій, Ф. Якубовський у визначенні експериментальної прози звертаються до аналізу творів зі свідомою авторською настановою на руйнування традиції, що набули найповнішого представлення в пореволюційні роки – 1920-1930-і рр. (Д. Бузька, М. Йогансена, Г. Михайличенка, Л. Скрипника, Г. Шкурупія). Традиційно художній експеримент розглядається як духовно-практична діяльність людини, спрямована на розвиток мистецького дискурсу, зародження нової якості твору, нової пластичної лексики, що реалізовувалася у створенні нової парадигми естетичних ідеалів та образності (М. Юр).

Однак, спираючись на авторитетні позиції О. Боярчук та Ю. Коваліва, експеримент у дисертації розглянуто як *металітературний* наратив, а експериментальний твір – як *понаджанрову* категорію універсального характеру. Такий ракурс дозволяє переглянути «канон» експериментальної прози. Тим паче, що деякі дослідники світової літератури межі ХІХ–ХХ ст. (М. Долга, Л. Ікітян, І. Нечиталюк, Л. Скубачевська) висловлювали погляди на художній експеримент як властивість літератури і цього періоду, а не лише пореволюційних років.

У другій половині ХІХ ст. активізується зближення автора твору з героєм (Марко Вовчок, Т. Шевченко), а з ускладненням оповіді ускладнюється і процес внутрішньотекстової взаємодії, що особливо

яскраво відображається у прозі письменників-модерністів, які в літературі не прагнули надати готові відповіді, а скоріше намагалися поставити питання читачеві й дати йому можливість разом із героями пройти внутрішній шлях пошуку (О. Кобилянська, М. Коцюбинський, В. Стефаник, Леся Українка). Література межі ХІХ–ХХ ст. у розгляді сучасних вітчизняних літературознавців Т. Гундорової, М. Ільницького, Ю. Кузнєцова, С. Павличко, Н. Шумило постає як епоха рішучих змін усталеної літературної традиції, а зміна передбачає відхід від попередніх зразків та пошук нових шляхів.

У дисертації художній експеримент визначено як новаторську творчо-інтелектуальну діяльність письменника, стратегію прагнення до видозміни, переосмислення, ревізії традиційного ідейно-тематичного зрізу, системи образів, викладових форм, відтак висловлено гіпотезу про експериментальність періоду межі ХІХ–ХХ ст. Художній експеримент *fin de siècle* був значно менш свідомим, ніж експеримент 20-х рр., однак він мав свої виразні риси: ліризація та символізація прози, імпресіоністичність, сецесійність, синестетичність художньої мови, полістилістика, розширення тематичного спектру, стирання меж між реальним та ірреальним світом, психологізація на рівні психоаналітичних включень. Ці особливості властиві творам О. Авдіковича, «Молодої Музи», С. Яричевського, М. Яцкова та ін.). Такий підхід розширює межі розуміння суті художнього експериментування і його хронологічні рамки – на переходові епохи передмодернізму, сецесії та модернізму.

Другий розділ «Сильвестр Яричевський у контексті літературного періоду *fin de siècle*» присвячений розгляду авторської художньої концепції. Окреслено специфіку критичної рецепції для визначення місця письменника у світовому та вітчизняному літературному процесі. До аналізу залучено весь наявний критичний дискурс щодо творчості письменника (праці М. Івасюка, М. Ласло-Куцюк, Н. Науменко, В. Челбарах та ін.). Біографічні дані та аналіз психології творчості письменника (концепції Г. Клочека, С. Михиди, Г. Полещук, В. Роменця, К.-Г. Юнга) дали можливість окреслити специфіку світосприйняття С. Яричевського. Було обґрунтовано позицію, згідно з якою *психотип* (спосіб світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння) митця сформувався у тісному контакті з європейськими мистецькими колами та рухами, зокрема з групою митців «Віденський Сецесіон» та товариством «Січ» у Відні під час проживання у столиці Австро-Угорської імперії у 1896-1901 рр.

У підрозділі **2.1. «Критична рецепція творчого доробку Сильвестра Яричевського»** подано ґрунтовний аналіз оцінки творчості письменника в літературознавчому дискурсі – від перших прижиттєвих розвідок та рецензій до сучасного стану розробки проблеми. Так, І. Франко у статті «Українсько-руська (малоруська) література» зараховував до «наймолодшого покоління» літераторів О. Кобилянську, Б. Лепкого, Д. Лукіяновича, В. Стефаніка, В. Щурата, С. Яричевського і характеризував

цю плеяду як таку, що рухається в руслі західноєвропейських мистецьких відкриттів (імпресіонізму та неоромантизму). Позитивні рецензії на свої твори С. Яричевський отримав також від О. Маковея та В. Калиновича.

Максимально повне двотомне зібрання творів С. Яричевського, що вмістило поетичні, прозові, драматичні твори, поезії у прозі, переклади, статті, листування та автобіографію митця, було видане у 1977-1978 рр. у Румунії (Бухарест) зусиллями української діаспори. Незважаючи на певну кількість наукових та науково-популярних розвідок, зокрема двох кандидатських дисертацій (М. Івасюка, 1971; В. Челбарах, 2009), залишилися відкритими проблеми європейського контексту творчості письменника, сецесійні виміри його доробку, питання віденського тексту.

Серед підходів виділено дві основні тенденції – реалізоцентричну (кліше «письменник-демократ», акцентуація на реалістичних тенденціях оцінки) та модерноцентричну (означення «сецесійний», «модерний» письменник, звертання до аспектів перебування у Відні, акцент на синтезі імпресіонізму, екзистенціалізму, символізму у стилі письменника). Перша представлена у працях М. Богайчука, Р. Дуба, М. Івасюка, Ф. Погребенника, друга – у дослідженнях Ю. Коваліва, М. Ласло-Куцюк, В. Погребенника, П. Хропка, В. Челбарах.

Підрозділ **2.2. «Сецесійний психотип Сильвестра Яричевського: на зламі епох і помежів'ї культур»** розкриває проблему формування авторського світовідчуття. Укладено біографію письменника, факти з якої підтверджують глибоку обізнаність зі світовою та українською літературою (Ш. Бодлер, Г. Гейне, Й.-В. Гете, Ф. Достоєвський, Е. Золя; Н. Кобринська, І. Франко, Т. Шевченко), діяльнісний підхід до життя в аспектах самоосвіти, педагогічної та громадської роботи (організація гуртків, видавнича та публіцистична діяльність тощо).

Завдяки залученню С. Яричевського до мистецького життя столиці Австро-Угорської імперії у період навчання в університеті (1896-1901), зокрема відвіданню мистецької виставки «Віденського сецесіону» (1889, організатори – Г. Клімт та Й. Гофман) у якості кореспондента газети «Буковина», підтримуванню контактів з товариством «Січ» у Відні, у світогляді письменника відбулися зміни, що вплинули на його художню стратегію. Цьому сприяли також знайомства та спілкування з європейськими філологами та літераторами А. Ашкерцом, І. Приятелем, Й. Іречеком, В. Ягичем. Столиця Австро-Угорської імперії як певний територіальний та символічний топос сформувала віденський текст. Саме тут були написані нариси, новели, оповідання та публіцистичні статті про мистецьке життя столиці, звідси надсилалися твори до газети «Буковина», журналів «Дзвінок», «Зоря», «Комар». Таким чином, можна говорити про «віденський період» творчості митця (1897-1901 рр.).

Розгляд «віденського періоду» в житті С. Яричевського неможливий без аналізу *сецесії* як мистецького явища переходу від реалізму до модернізму, властивого європейському дискурсу. Із залученням

культурологічних та літературознавчих праць П. Андрущенка, Л. Гумпловича, Й. Зоннлайтнера, К. Шорстке було окреслено специфіку розвитку сецесії як передмодерністського руху на оновлення мистецтва у європейському контексті кінця XIX ст. насамперед у малярстві (Г. Клімт), меншою мірою в літературі.

Психологічною причиною виникнення сецесії був бунт молодшого покоління митців проти традиції (едипів бунт за З. Фройдом), прагнення творити нову художність. Період *fin de siècle* у літературному просторі Австро-Угорської імперії характеризувався багатством палітри стилістичних засобів, напрямків, ідеологій, форм вираження, синтезування творчих пошуків між натуралізмом, імпресіонізмом, символізмом, неоромантизмом та декадансом. Оскільки поняття «сецесія» прийшло з мистецтвознавства, спочатку воно співвідносилось з різними означеннями з архітектури та малярства, зокрема з таким, як «квітковий стиль» – на позначення багатой орнаментики. Аналіз численних визначень терміну «сецесія», зіставлення з поняттями «сецесіон», «сецесіонізм» та «сецесійність» дали додаткові можливості для прояснення термінологічного апарату. «Сецесіонізм» та «сецесія» – паралельні, але не тотожні визначення руху на оновлення мистецтва. Сецесіоном називали угруповання митців (наприклад, «Віденський сецесіон», «Мюнхенський сецесіон»).

Принагідно у доробку С. Яричевського розглянуто такий вектор творчості як «сецесійність», у межах котрої частково виявилися притаманні сецесії риси: синкретизм, орнаментальність, чуттєвість, символізм, екзотизм тощо, які сформували не цілісний стиль, а поєднання кількох стилів у прозі митця. Сецесійний вплив, як показав аналіз творчості письменника, відобразився не лише на тематичному рівні через введення урбанізованого «віденського тексту», але й на рівні художньої трансформації наративу.

У третьому розділі **«Трансформаційні моделі новелістики Сильвестра Яричевського: типи експериментування»** окреслено наративну специфіку малої прози письменника, виданої між 1903 та 1918 рр., на матеріалі прозових збірок «На філях життя», «Між терням і цвітом», «З людського муравлиська» і циклів «Вірую», «Горатинські оповідання». Визначено тип наративу, методи його побудови, типи нараторів, властиві прийоми викладу, наративний темп, спосіб зображення художнього світу, фокалізацію, специфіку героя, характеристики хронотопу, втілення авторської присутності в тексті та засоби емоційного впливу на наратора. Дослідження дозволило простежити розвиток тем та спосіб їх художнього втілення на рівні наративних моделей, а також дійти висновку, що найбільше експериментів письменник зробив у зрілій прозі.

У підрозділі **3.1. «Наративна класифікація малої прози Сильвестра Яричевського»** здійснено огляд епіки, укладено характеристику збірок і циклів С. Яричевського. Обґрунтовано поділ новелістичного доробку митця на три групи (моделі) за принципом жанрово-стильового тяжіння. Перша модель – епіко-реалізоцентрична, трансформована у зв'язку з впливом

нових літературних течій, друга – втілення ліризованої інтенційності, що виявляється в мозаїчності, фрагментарності будови, посиленому психологізмі і тяжінні до технік імпресіонізму. Частина творів, які не можуть бути зарахованими до жодного з цих типів, – тексти, що становлять собою діалоги, практично без авторських ремарок, об'єднуються драматизованою нарративною моделлю. На підтвердження висловленої гіпотези про експериментальність трансформаційних моделей нарративів С. Яричевського в наступних підрозділах детальніше розглянуто специфіку оповідного моделювання у малій прозі автора.

У підрозділ **3.2. «Модифікація епіко-реалістичного наративу в новелах та оповіданнях Сильвестра Яричевського»** відбувається аналіз нарративного моделювання малої прози письменника. Епічні твори з традиційною викладовою манерою зазнавали у С. Яричевського значних стильових модифікацій.

Усі тексти цієї категорії об'єднано за тематичним принципом у кілька груп: замальовки з великоміського життя австрійської столиці («Проблематик», «Солодке ім'я «Артист» та ін.), твори про кризу традиційного патріархального укладу життя («Палій», «Пустка» та ін.), гумористичні оповідання (зі збірки «Горатинські оповідання», наприклад, «Казета», «Як Сніжка щось поночі водило і що то було» та ін.), твори громадсько-політичного звучання з виразним акцентуванням національного питання («Шовініст», «Рух в руських товариствах» та ін.), тексти з відтворенням мілітарної проблематики, актуальної для початку ХХ ст. («Пан оберлейтнант»).

На широкому проблемно-тематичному тлі відбуваються значні нарративні трансформації. Епіко-реалістична модель властива творам з домінуванням епічного начала, тяжінням до яскраво вираженої сюжетності, якій властиві такі художні прийоми, як комбінування різнорідних нарративів («Пан оберлейтнант», «Рогатий братчик», «Рух в руських товариствах»); всевідність наратора («Дурна, що вона собі гадає!»); початок з кульмінаційного моменту («Ох! Тоті романи!»); поєднання гетеро- та гомодігетичної нарації («Задоволений чоловік»); контраст природи і людського життя («Пустка»); залучення аудіовізуальних ефектів («Проблематик»); фантомна маска («Пан оберлейтнант»); анафорична градація як структуротвірний принцип («Ох! Тоті романи!»); ментальний діалог – розмова, яка відбувається у думках персонажів («Дурна, що вона собі гадає!»); внутрішній діалог («Дурна, що вона собі гадає!», «Як Сніжка щось поночі водило і що то було»); епіфора, що звучить рефреном («Пан оберлейтнант», «Проблематик»); «історії в історії» («Рогатий братчик»); трагіфарсовість («Казета», «Рогатий братчик»); яскрава символіка («Проблематик», «Пустка»); викриття містичного («Як Сніжка щось поночі водило і що то було», «Рогатий братчик»).

У багатьох із цих творів автор вдається до автобіографічних епізодів, які емоційно увиразнюють художні тексти та допомагають краще розуміти

сформований на географічному та культурному помежів'ї психотип автора («Ох! Тоті романи!», «Господин книжки», «Вірую»).

У підрозділі **3.3. «Лірико-імпресіоністичне моделювання малої прози Сильвестра Яричевського»** досліджено модель, яка виявляється в мозаїчному принципі побудови, у компонованні фрагментарних образів, підпорядкованих внутрішньому сюжету, в апелюванні до «вічних тем», що наближує стиль до сецесійного мистецтва. Відмінність від модифікованого епіко-реалістичного наративу тут спостерігається в більшому заглибленні у внутрішній світ персонажів, значному загостренні екзистенційних конфліктів.

Автор використовує такі нарративні техніки, як поєднання реального та символічного наративів («Свята книга», «В лавровім вінку (Елегія по літераті)», «Великодня мрія», «Чорна смерть»); контамінація оповідних елементів у гомодієгетичному наративі («Під самий Великдень», «Страшний товариш»); комунікативна спрямованість – звертання до читача («За Вітчину, за короля»); моделювання межових ситуацій («Свята книга»); превалювання внутрішнього психологічного сюжету над зовнішнім («Страшний товариш»); фольклоризація, міфологізація подій («Під самий Великдень», «Чорна смерть»); внутрішня фокалізація («За Вітчину, за короля», «Пан судія»); проєкції з минулого в сучасне, мотиви туги, ностальгії («Під самий Великдень», «Великодня мрія»); народно-пісенні вставки («Під самий Великдень»); ліричність викладу («За Вітчину, за короля»); потік свідомості («Страшний товариш», «Madame sans gêne»); оніричні вставки («Свята книга»); символізація хронотопу («Під самий Великдень»); внутрішні діалоги персонажів («Свята книга»); ознаки трилеру, горору, детективу («Страшний товариш»); характеристичні номінативи («В лавровім вінку (Елегія по літераті)»).

Особливістю нового типу викладу став показ психологічного процесу як прийому розкриття характеру героя, що на структуротвірному рівні провокує зменшення числа персонажів та творить концентрацію викладу, відтак переважає гомодієгетична нарація.

У підрозділі **3.4. «Драматизована модель творення прозового тексту»** обґрунтована можливість введення поняття «драматизована модель» на означення типу, що об'єднує тексти, побудовані в діалогічній формі без авторських ремарок, але з посиленням акцентом комунікативності. Звертання автора до жанрових модифікацій стало можливим завдяки власній драматургічній обізнаності та драматичній творчості (п'єси «Княгиня Любов», «Січ іде!», «Горемир» і т. ін.), адже драма, на відміну від епосу, покликана передати подію в її безпосередній вербальності.

Діалогізовані оповідання С. Яричевського написані практично без авторських ремарок, з особливою настановою на комунікативність. У них втілені такі особливості драматичних творів, як єдність місця, часу, дії і слова; відображення у тексті подій життя, сучасного письменникові, діалогічний спосіб викладу матеріалу, мінімізовані авторські ремарки.

Наративні прийоми, властиві драматизованій моделі, такі: наратор подає події не у формі оповіді, а у формі показу («Довірочна нарада», «Антихрист надходить!», «Кельнер»); формат полілогу якнайповніше втілює авторську наративну стратегію поліфонічності зображення («Довірочна нарада»); комічні ефекти творяться митцем за допомогою сатиричного маркування хронотопу («Довірочна нарада», «Антихрист надходить!»); іронічний тон зображення («Довірочна нарада», «Кельнер»); драматизований монолог – розмова з самим собою («Кельнер»).

У четвертому розділі **«Специфіка моделювання нарації в експериментальних жанрових формах Сильвестра Яричевського»** аналіз наративних моделей здійснено на матеріалі поезій у прозі та експериментальної повісті.

У підрозділі **4.1. «Неоромантичне наративне моделювання поезій у прозі»** об'єктом дослідницької уваги вперше комплексно стали твори зі збірки «Серце мовить» та з циклу «Дев'ята симфонія».

Основними ознаками поезій у прозі є: невеликий обсяг, лірико-настрійний сюжет, філософсько-медитаційний характер суджень, відносна безсюжетність, підвищена емоційність, тенденція до фонетичної та ритмічної організованості. У підрозділі подано коротку історію жанру – від біблійних та фольклорних витоків до періоду середини та кінця ХІХ ст., коли жанр набув нового сенсу та виявився у творчості А. Бертрана та Ш. Бодлера. Принагідно до аналізу українського літературного дискурсу межі століть розглянуто історію жанру поезій у прозі у творчості Дніпрові Чайки, О. Кобилянської, М. Коцюбинського, В. Стефаніка, та ін.

Визначено, що поезії у прозі С. Яричевського втілюють неоромантичну наративну модель, де базовим конфліктом є розрив між мрією та буденністю, що у творенні образів посилюється за принципом контрасту. Експериментальність поезій у прозі постає у специфічному наративному моделюванні, якому властиві такі прийоми: поєднання гетеродієгетичної та гомодієгетичної нарації через постійні риторичні запитання, що апелюють до наратора та роблять його активною стороною процесу читання («Помалу, помалу», «В днях жалоби», «Дев'ята симфонія»); чергування наративних темпоритмів («Дев'ята симфонія»); творення тексту на народнопісенній основі («Помалу, помалу...», «Над колискою сина»); екзотичні образи («Пелікани», «Спартанка»); кордоцентризм («Серце мовить»); контрастні аудіовізуальні протиставлення («Каїн», «Білявиночка моя»); нереалістичний хронотоп («Сон-билиця», «Пелікани»); глибокий символізм («Дев'ята симфонія»); блакитний колір має додаткове семантичне навантаження – поривання *in blau* («За дорогим невідомим»); сатиричний струмінь та викривальний пафос (підцикл «Широким світом»).

У підрозділі **4.2. «Міфопсихологічна модель наратування в експериментальній повісті «Прокажена, або шумовини суспільності»** вперше досліджено маловідому повість С. Яричевського, яка вийшла друком лише у 2009 р. завдяки О. Івасюк та В. Бузинській у Чернівцях.

На творчість С. Яричевського впливали нові європейські літературні напрями, рух сецесіонізму, що позначилося на модернізації стилю митця, у пошуку нових тем – передусім пов’язаних з урбанізацією. Великоміський формат буття письменник називав «муравлиськом людськості», відповідно його твори були присвячені різним аспектам метушливого міського життя, акцент на які зроблено і в назві повісті «Прокажена, або шумовини суспільності». Твір має підзаголовок «Повість для мужчин і розумних женщин, початок повісти початої в р. 1893 (повість з теперішньої доби)», що вказує на час створення та аудиторію, для якої він був написаний. У повісті поєднано традицію (у проблематиці конфлікту, побудованій на темі зваблення молодшої недосвідченої дівчини старшим одруженим чоловіком; у народницькому дискурсі щодо зображення образу вчителя як народного просвітника) та новаторство (у модерному способі його розкриття) в українській літературі межі ХІХ–ХХ ст.

Наративна модель у творі, потрактована як міфопсихологічна, оскільки вона містить психологічний, навіть психоаналітичний, контекст, який розглянуто відповідно до вчення К.-Г. Юнга як стосунки недосвідченої дівчини Уляни (за аналогією до архетипу богині весни Кори) та дорослого чоловіка – інспектора Байдачевського (за аналогією до бога підземного царства Аїда, який викрав дівчину в матері Деметри). Міфологічний підтекст посилений також фольклорними структуротвірними вставками – цитатами з народних пісень, які вжиті у якості епіграфів у трьох частинах повісті.

Авторським експериментом було моделювання дієгезису в модерному ключі, звертання до «квіткового стилю», що є відгалуженням у трактуванні сецесії. Сецесійне поле концепту *квіти* у повісті С. Яричевського може бути означене так: 1) символ молодості, недосвідченості й недоторканості, 2) означення скороминущості життєвої зовнішньої краси, передчуття того, що скоро вона зав’яне і зникне, 3) втілення ніжності, трепетності, абсолютної природної естетики, 4) зцілення душі шляхов спілкування з природою.

Внутрішні діалоги, потік думок та почуттів, вкраплення спогадів – такі новації вводить в оповідну сферу автор. Повість невелика за обсягом, схожа на розлоге оповідання, містить такі експериментальні наративні прийоми, як психологізовані діалоги-агони (насичені внутрішнім протистоянням сторін під час розмови), напружені внутрішні діалоги Уляни (з собою, з образом батька, з власною совістю, з *super-ego* – образним втіленням «шумовин суспільності»), символічність зображення, потік свідомості, постійну зміну фокалізації, всевідність наратора та його співчуття головній героїні, увагу до аудіальних та візуальних елементів, схильність до символізації, єдність номінаційного та подієвого аспектів, відкритість фіналу як свідчення відкритої комунікативної ситуації.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** синтезовано результати проведеного дослідження.

1. Визначено місце *художнього експерименту* в контексті взаємних трансформацій традиції та новаторства як металітературного нарративу, експериментальний твір розглянуто як понаджанрову категорію універсального характеру. Такий погляд дає змогу розширити хронологічні межі експериментаторства в українській літературі з 20-30 рр. ХХ ст. до 90-х рр. ХІХ ст. Подано тлумачення поняття «художній експеримент» як новаторської творчо-інтелектуальної діяльності письменника, стратегії прагнення до видозміни, переосмислення, ревізії традиційного ідейно-тематичного зрізу, системи образів та викладових форм.

2. *Наративну модель* визначено як спосіб організації викладу, що містить класифікаційний критерій. Це дає можливість аналізувати твори літератури шляхом оцінки їх складників: викладу історії, типу побудови нарративу, типу наратора, прийомів викладу, наративного темпу, способу зображення художнього світу, фокалізації, специфіки творення персонажів, особливостей хронотопу, засобів емоційного впливу на наратора.

3. Укладено ґрунтовну *біографію* С. Яричевського для відстежування становлення парадигми художнього мислення митця. *Психотип* митця схарактеризовано як *сецесійний* – співвіднесений із переходною добою *fin de siècle*, з різними географічними переміщеннями автора (західна України, Австро-Угорщина, Румунія). Визначено вплив експериментального духу *Віденської сецесії* на формування творчої стратегії письменника. Завдяки залученню до мистецького життя Австро-Угорської імперії, у світогляді митця відбулися зміни, що суттєво вплинули на його творчу стратегію як на тематичному рівні (через введення урбанізованого «віденського тексту»), так і на рівні наративних трансформацій.

4. Проаналізовано *критичний дискурс* щодо творчості С. Яричевського, визначено два базових вектори: розгляд творів письменника з позицій їх реалістичної оцінки та з огляду на модерність. Сильовою домінантою прози С. Яричевського визначено саме сецесійність – вектор творчості митця, в руслі якого виявилися риси синкретизму, орнаментальності, чуттєвості, символізму, екзотизму, переважання жанрових форм малої прози, орнаментальної та символічної насиченості, урбанізму (творення міського тексту), тонкого психологізму із заглибленням у несвідоме.

5. Зібрано *джерельну базу* всіх доступних прозових текстів автора, підібрані класифікаційні критерії. *Мала проза*, що завжди була в авангарді жанрово-стильового експериментування, містить проблемно-тематичні новації та пошуки у сфері викладових форм. Новелістичний доробок С. Яричевського складають збірки: «На філях життя», «Між терням і цвітом», «З людського муравлиська» і цикли «Вірую», «Горатинські оповідання». На основі аналізу оповідності та з огляду на три домінанти – епічну, ліричну і драматичну – вперше було обґрунтовано наявність *трьох наративних моделей*.

– *Модифікована епіко-реалістична модель* властива оповіданням із домінуванням епічного начала та тяжінням до сюжетності реалістичного письма, що зазнає тематичних та наративних трансформацій. Моделі притаманні такі прийоми, як комбінування наративів, поєднання гетеро- та гомодієгетичної нарації, використання прийомів «текст у тексті», контрасту, рефрену (за принципом анафори чи епіфори), залучення аудіовізуальних ефектів, ментального діалогу тощо.

– *Лірико-імпресіоністична модель* представлена у новелах з мозаїчним принципом побудови, що наближує твори до поетики імпресіонізму. Мала кількість персонажів та внутрішньопсихологічний сюжет творять концентрацію викладу, де переважає гомодієгетична нарація. Автор використовує такі наративні техніки, як поєднання реального та символічного наративів, потік свідомості, контрастні художні паралелі, оніричні видіння, символізований пейзаж, внутрішні діалоги.

– *Драматизована модель* властива текстам-діалогам без авторських ремарок, що побудовані за драматургічним принципом безпосередньої вербальності у форматах діалогу, діалогізованого монологу та полілогу.

6. *Моделювання наративу в експериментальних жанрових формах* С. Яричевського дає змогу вперше виділити в них два типи наративних моделей.

– *Неоромантична наративна модель* втілена в поезіях у прозі – у збірці «Серце мовить» і циклі «Дев'ята симфонія». Творам властивий неоромантичний конфлікт – розрив між високим та буденним, велика кількість універсальних образів-символів, чергування наративних темпів – пожвавленого та уповільненого, поєднання гетеродієгетичної та гомодієгетичної нарації, емоційна апеляція до читача, що робить твори цього жанру новаторськими.

– *Міфопсихологічна модель* експериментальної повісті «Прокажена, або шумовини суспільності» поєднує традицію у специфіці конфлікту та новаторство у способі його розкриття. Дієгезис змодельовано в модерному ключі, він містить вставки з фольклору, елементи потоку свідомості, напружені внутрішні діалоги, постійну зміну фокалізації, всевідність наратора, увагу до аудіовізуальних елементів, відкритість фіналу як свідчення відкритої комунікативної ситуації.

7. Таким чином, у виявлених наративних моделях С. Яричевський наслідує елементи традиції реалістичного письменства XIX ст. з відстороненою оповідністю і водночас входить у річище європейської сецесійної літератури із властивим їй наративним експериментуванням. Така характеристика творчості письменника оприявлює трансформаційні процеси періоду *fin de siècle*. Доробок С. Яричевського заслуговує на місце в українській і світовій літературі завдяки високому художньому рівню його експериментальної прози, що засвідчив проведений аналіз наративних моделей.

Список опублікованих праць за темою дисертації:

1. *Рибась О. В.* Віденський текст Сильвестра Яричевського / Оксана Рибась // Літературознавчі студії: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. – Вип. 43, част. 2. – К.: Київський університет, 2014. – С. 166-175.
2. *Рибась О. В.* Наративні моделі збірки новел «На філях життя» Сильвестра Яричевського/ Оксана Рибась// Літературознавчі студії: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. –Вип. 44, част. 2. – К.: Київський університет, 2015. – С. 121-132.
3. *Рибась О. В.* Специфіка художнього мислення Сильвестра Яричевського та її реалізація у новелістиці письменника / Оксана Рибась // Літературознавчі студії: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. – Вип. 42, част. 2. – К: Київський університет, 2014. – С. 233-240.
4. *Рибась О. В.* Філософія серця в українській поезії у прозі / Оксана Рибась // Літературознавчі студії: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. – Вип. 37, ч. 2. – К: Київський університет, 2013. – С. 262-266.
5. *Рибась О. В.* Шевченківські традиції у творчості Сильвестра Яричевського / Оксана Рибась // Шевченкознавчі студії: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. – Вип. 18. – К: Київський університет, 2014. – С. 650-658.
6. *Стогній (Рибась) О. В.* Мілітарний дискурс у творчості Сильвестра Яричевського та Артура Шніцлера / Оксана Стогній // Літературознавчі студії / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. – Вип. 47. – К.: Київський університет, 2016. – С. 321-326.
7. *Стогній (Рибась) О. В.* Психологічний наратив повісті «Прокажена, або шумовини суспільності» Сильвестра Яричевського / Оксана Стогній // Літературознавчі студії: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філол. – Вип. 46. – К.: Київський університет, 2015. – С. 334-346.
8. *Стогній (Рибась) О. В.* Специфіка наратування у гумористичній прозі Сильвестра Яричевського (На матеріалі збірки «Горатинські оповідання») / Оксана Стогній // *Studia methodologica / Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine), J. Kochanowski University in Kielce (Poland).* – Issue 41. – Ternopil, 2015. – P. 140-145.
9. *Стогній О. В.* Художній експеримент як структурний елемент прози Сильвестра Яричевського / Оксана Стогній // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: зб. наук. праць / Серія: філологічні науки (літературознавство). – № 1 (17). – Миколаїв, 2016. – С. 254-259.
10. *Rybas Oksana.* Secession narrative Sylvestr Yarychevsky's shortfiction / Oksana Rybas // *Spheres of culture: Brain of Ukrainian Studies of Maria Curie-Sklodovska University in Lublin.* –Volume 11. – Lublin, 2015. – P. 122-129.

Додаткова публікація

11. *Рибась О. В.* Сильвестр Яричевський у світовому літературному контексті: компаративні паралелі / Оксана Рибась // «Шевченківська весна – 2015»: матеріали XIII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів, молодих вчених. – К., 2015. – С. 246-249.

АНОТАЦІЯ

Стогній О. В. Експериментальна проза Сильвестра Яричевського: нарративні моделі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.01 – українська література. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2016.

Дисертацію присвячено аналізу нарративних моделей в експериментальній прозі С. Яричевського як свідчення сецесійного переходу від традиції до новаторства періоду *fin de siècle*. Вперше здійснено наратологічний аналіз збірок і циклів новелістики письменника («На філях життя», «Між терням і цвітом», «З людського муравлиська», «Горатинські оповідання», «Вірую»), в яких визначено нарративні моделі: модифіковану епіко-реалістичну, лірико-імпресіоністичну та драматизовану. В експериментальних жанрових різновидах виокремлено неоромантичну нарративну модель (в поезіях у прозі збірки «Серце мовить», циклу «Дев'ята симфонія») та міфопсихологічну нарративну модель (в експериментальній повісті «Прокажена, або Шумовини суспільності»).

Ключові слова: нарративна модель, нарратив, експериментальна проза, *fin de siècle*, сецесія, психотип.

АННОТАЦИЯ

Стогний О. В. Экспериментальная проза Сильвестра Яричевского: нарративные модели. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.01 – украинская литература. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко Министерства образования и науки Украины. – Киев, 2016.

Диссертация посвящена изучению нарративных моделей в экспериментальной прозе С. Яричевского как свидетельства сецессионного перехода от традиции к новаторству периода *fin de siècle*. Впервые был осуществлен нарратологический анализ сборников и циклов малой прозы писателя («На волнах жизни», «Между тернием и цветами», «Из человеческого муравейника», «Горатинские рассказы», «Верую»), в которых определены нарративные модели: модифицированная эпико-реалистическая, лирико-импрессионистическая и драматизированная. В экспериментальных жанровых разновидностях были выделены неоромантическая нарративная модель (в стихотворениях в прозе сборника

«Сердце говорит», цикла «Девятая симфония») и мифопсихологическая нарративная модель (в экспериментальной повести «Прокаженная, или Шумовины обществу»).

Ключевые слова: нарративная модель, нарратив, экспериментальная проза, *fin de siècle*, сецессия, психотип.

SUMMARY

Stohnii Oksana. The Experimental prose of Sylvestr Yarychevskiy: narrative models. – Manuscript.

The dissertation for acquiring an academic degree of the Candidate of Philological Sciences with the specialization 10.01.01. – Ukrainian literature. – Taras Shevchenko National University of Kyiv of Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2016.

This thesis investigates the experimental prose of Sylvestr Yarychevskiy, working within the framework of narrative models. The theoretical part of the thesis is dedicated to the narrative experiments of the period of *fin de siècle*. The term «narrative model» was defined and described as a classification criteria for an analysis of a prose text, the narrative model's parts were characterized too.

The study proposes to look at it in development: from the tradition to the arising of the new prose at the turn of the 19th and the 20th centuries. This point of view is opened further by reviling the influence of the experimental art of Wien («The Wiener secession») on the creation of Sylvestr Yarychevskiy's secessionary psychotype.

The narratological review of such books of prose as «On the waves of life», «Among thorn and bloom», «From the Human anthill» and such cycles of prose as «The short stories of Horatyn», «I believe» is conducted in the dissertation. By using the genre-stylistic principle three narrative models are defined in the short stories of the writer. They are as follows: modified realistically-epic (the most part), impressionist-lyric and dramatized.

The investigation of the experimental genre types and their narrative models had been conducted too. A neoromantic narrative model is defined in the poetry in prose (taken from the book «The heart speaks» and from the cycle «The Symphony No. 9»). The work gives the first systematic analyses of the novella «The Leprous, or the Noise of society» (published only in 2009 in Chernivtsi), which has a mythic-psychological narrative model.

The transformative models of creativity make the narrative experiments evident in Sylvestr Yarychevskiy's prose in the context of his secessionary transformation from a traditional writing to the modern prose in the period of *fin de siècle*.

Key words: a narrative model, a narrator, a narrative, a fictional experiment, an experimental prose, a classification criteria, *fin de siècle*, the Vienna Secession, secessia, secessionary, psychotype.